

Kuroli László

Kicsi, magyar, szürke

„– Ne beszélj bolondokat, Auspitz.”
Örkény István

Tegyük fel, hogy állampolgárnak is tekinted magad, nem hepciásan, szelíden írod ezt, tehát a történeti stúdiumok, bizonyos családtörténeti szálak, mindenfajta mesélés iránti kíváncsiságod és a magyar emlékezetközösség iránti tiszteleted okán is meg akarod ismerni azokat a papírokat, jelentéseket, mindközönséges iratanyagot, szövegeket, kézírásokat, aláírásokat, a múlt ütései-kopásait, „*miknek kibetűzésére alig tettünk valamit*”

(Pilinszky János), melyek, úgy véled, sok ember sorsát érintették, átszelték vagy meghatározták, nyomasztották vagy kegyetlenül elsöpörték, köztük az őseidét is. Ennyi mindenképpen szükséges, hogy kimenj a fürdőszobába. Átlagos civil mozdulatsor: megborotválkozol, megfürdesz, nyakkendőt kötsz, inget, zakót húzol. Figyelmesen kitöltesz három darab papírt, egyet teleírsz gyerekes betűddel, előtte még jársz a Magyar Zsidó Le-

Kőbányai János

Pokorni Zoltán könnye

A holokauszt 75. emléknapiját – mivel fizikai megpróbáltatás is – Claude Lanzmann Shoah című filmje (tíz)órás vetítésén töltöttem – a gyázmunkát rituálisan is megélt. Miközben a Goethe Intézet és az Izraeli Kulturális Intézet szervezésében pergett a film (a kb. tízfős közönség – !?! – előtt), asszociációk sorát hozta elő belőlem. Megannyi fájó, már örökre elmulasztott, már föl nem tehető kérdést, el nem végzett munkát a pályám során, de a frissen belém mart élményt és diskurzusát is, amelyet Pokorni Zoltán könnyei indítottak el. Annál is inkább, mert Lanzmann-nál is katarzisos szerepet kaptak a könnyek. Azonban a páratlan értékű, és – joggal – trükköket is bevető, németekkel készített interjúi dacára egy dolgot nem produkált – könnyet, az elkövetői oldalról.

Egy hete a zsinagógám szombatköszöntőjén – a soros előadó az alsorsori helyiségekben rituális keretek között elfogyasztott vacsora után a szokásos Dvár Tórája (hetiszakasz magyarázata) előtt – megemlítette Pokorni Zoltán könnyeit, s nemkülönben a kételyeit, hogy őszintén csordultak-e ki a szeméből, avagy egy rutinos politikus megnyilvánulásának kell-e tekinteni kényszerhelyzetében? Sőt, olthatatlan tudásvágya okán – a rabbi ellenkezése dacára – kézfeltartásos szavazásra tette fel a kérdést. Futó ránézésre a kb. ötvenfőnyi gyülekezet kétharmada szavazott az őszinteségére, s egynegyede kételkedett a megbánás valódiságában.

Ezután elszabadultak az indulatok, röpködtek az érvek pró és kontra, s már nem lehetett visszakanyarodni magának Mózesnek sokkal mélyebben számító kételyeire – lévén a Smot szakasz a terítéken, amikor is az Örökkévaló a csipkebokorból felcsapó tűz formájában folytatott párbeszédet kiválasztottjával, kishitűségét eloszlatandó. A Pokorni-dilemma feszegetője, a vihart már nem tudván elcsitítani, asztalához menekült, mire egy másik hittestvérünk pattant az előadói pulpituához, azzal, hogy a „szokásaink előírják, hogy ahol esznek, ott a Tóráról is beszélni kell”, ezért ő mond néhány szót, ha nem is készült...

A nagy nehezen levezényelt bencsolás (étkezés után mondott ima és áldás) után többen is kifejtették, hogy igenis, az effajta események megvitatása a közösség ügye, s legalább olyan húsbavágó, mint eleink megszabadulás-történetei. Ez a mi történetünk! Mások szerint, akkor sem itt, a szent napon, hanem inkább szervezzünk külön összejövetelt, s ott beszéljük meg...

Szerintem is a szervesen kialakult közösségekben tanácsos a diskurzusokat lefolytatni, s nem az „elitek” Olümpusza ködös és (ön)kijelölte magaslatain, mint azt most György Péter számon kéri. („Az antiszemita bejegyzések önmagukban véve sem voltak különösen vonzóak, ráadásul csak felmerült bennem a gyanú, hogy lehetséges némi összefüggés azok, s a politikai elitek hallgatása között. Az egy Karácsony Gergelytől eltekintve sem Po-

véltárban is, melynek kedves, okos vezetőjétől, Toronyi Zsuzsától még ajánlást is kapsz. Hálásan köszönöd. Jöjjön, amit eléd hoz hivatal és múlt.

A 2014. október 3-án engem udvariasan fogadó hölgyek egyike (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 1064 Budapest, VI. kerület, Eötvös utca 7.) közli velem, hogy ő a négy papírból hármát fogadhat el (kutatási terv, támogatói nyilatkozat, adatlap), az ún. betekintési kérelmet nem – ami éppen a lényeg lenne, ld. még: „a teljes igazság”, legalábbis amit én annak tekintenék. Mert talán túl naiv, túl becsületes voltam, és odaírtam a rokonsági fokot firtató kérdésre: nem egyenes ági felmenő. *Honesty is the best policy*, tanultam, és akkor mutatom Olvasómnak, hogy az alábbi egyszerű történet (kicsi, magyar, szürke) erre az angol mondatra a nevezetes, mulatságos, egyben hervasztó kivételek egyike:

Mert ha, mondjuk, odaírom, édesanyám neve: Raoul Wallenberg, szül. Svédország, 1912, édesapámé Nina

Borovko-Langlet, született 1896-ban, talán észre sem veszik. Édesanyámtól diplomáciát, taktikai érzéket, édesapámtól eltűnési vágyat, szerénységet örököltem (nagy gögösen). Csakhogy a „nem egyenes ági felmenő” szavakat nagybetűvel írtam oda. *Üvöltött a négy szó*. Aki teljesen őszinte, az nem kutató: idióta majombarom a neve. Mondom, „Tarhányi Oszkár János Ödön Soma Huba az édesanyám nagybátyja volt,” és kajánul, szelíden közlöm: „Fájdalom, ez elég közeli, ha nem is *egyenes*. Én egyenes vagyok, Hölgyem, de a múlt nem az” – és úgy vigyorgok rá, mint Jack Nicholson Miss Ratched nővére a *Száll a kakukk fészke*re című filmben (*One Flew Over the Cuckoo's Nest*, 1975). Otthon tükör előtt hosszan gyakorlom, csak aztán indulok el az Eötvös utcába.

A hölgy megnézi a nevet: Tarhányi Oszkár János Ödön Soma Huba, rendnek kell lennie, tehát közli a fentit („a törvények ötödik paragrafus... etcetera, etcetera, etcetera, mivel Ön nem minősül egyenes ági...”), majd a fentiek után megkérdi: „Tarhányi Oszkár János Ödön

korni Zoltán politikai ellenfelei, sem jeles elvbarátai nem érezték szükségét annak, hogy ugyancsak a nyilvánosság előtt juttassák kifejezésre megrendültségüket, együttérzésüket és egyetértésüket.” *„Őszinteség, bátorság, politika.”* Index, 2020. január 16.).

Ugyanis Pokorni Zoltán könnyét mélyen beágyazódott közösségből – végre! – fölszivárgott nedvként kell elkönyvelni. Ezért van e könnyeknek oly ritka (helyi) értéke. Éppen azért, mert nem a politikus, de a gyilkos leszár-mazottja szemében csillan meg. A gyilkos véréből való szembesült a gyilkossággal.

Szembesült – vagy szembesülni kényszerült (ez fontos distinkció), amire társadalmi szinten eleddig nem került sor. Ez a tény a jelenség hasadó, s a végtelenségig osztódó anyaga, s ezért kerültek e könnyek fontos történelmi dimenzióba.

Ugyanis Pokorni József nem volt egyedül a magyar zsidóság „kiszántása” műveletében – noha, mint az Rab László eseményort elindító történelmi szociográfiájából – „Pokorni József kabátja” (Mozgó Világ, 2019. július–augusztus) – kiderül, az 1944. végi budai (rabló- és kéj)gyilkosság sorozat a magyar, s talán az egész európai holokauszt legaljasabb mozzanatának számít, De Sade és Kafka legapokaliptikusabb vízióit fölülmúlva.

Vajon a rokonszenves oktatáspolitikusként megismert férfi tudhatott-e nagyapja életéről? Valószínű, nem, mert akkor nem lép politikusi pályára, annyira zsarolhatóvá válik. (A zsinagógában is összecsapnak a vélemények – majdnem itt is szavazásra került a sor –, ki tudta születésekor, hogy zsidó, s ki csak élete későbbi szakaszaiban? Ugyanis egyesek nem akarták elhinni, hogy a családon belül legalább ilyen meghatározó események és körülmények titokban maradhatnak.) Amihez kiadóként, fo-

lyóirat-szerkesztőként annyit tehetek hozzá, hogy a magyar zsidók rögtön a holokauszt után ontani kezdték az emlékezéseiket, s nem sokra rá irodalmi feldolgozásaikat, mostanában pedig divattá vált, hogy a holokausztot átélt idős emberek a családjuk számára összefoglalják túlélésük krónikáját, sőt, a túlélők másod-harmadgenerációjának tagjai interjúk formájában kutatják és rögzítik a nagy („minden”) eltérés valamennyi részletét. Mert a túlélés, s vele a lehetőségekhez képest egészséges élet, elengedhetetlen kulcsa a trauma kibeszélése.

A Pokorni-felfedezés kapcsán fölbujránzó kommentek többsége azt harsogja: unják a megszámlálhatatlan és leállíthatatlan zsidó kibeszélést.

Ezzel az aránytalansággal, s akár nehezen viselhetőségével, egyet kell érteni. Hiszen nem áll az áldozati traumaoldás-gyógyulással – szemben? mellett? – az elkövetők hasonló el(ki)beszélése. Sem szóbeli és írott emlékezésben, sem szociográfiai jellegű feltárásokban, sőt, a szépirodalomban is szórványosan, az úgynevezett kánonban biztosan nem. Nem protokolláris beszédekre, politikai nyilatkozatokra gondolok, hanem a „kollektív” elbeszélésbe szövés természetes reprezentációjára. Ebben a keretben a kibeszélés kórosan egyoldalú. Csak az a kérdés, hogy ez kinek a betegségére világít rá?

A történelemtudomány szerint 200 000 (magyar) ember hajtotta végre tevőlegesen a deportálásokat, ami egy átlag családot számítva egymillió embert érint. (Az is köztudott, hogy a Világ igazai díjból – amit a zsidómentésért ad ki a jeruzsálemi Jad Vasem Intézet – a magyarok kapták a legkevesebbet.) Például majd minden női deportált nemi szervébe fölnyúltak ellenőrizendő, hogy nem rejtett-e el benne (magyar) értéket, hogy magával vigye nem maga választotta-elhatározta külföldi

Soma..., látom..., ő az Ön édesanyjának apukája?" Agyam automatikusan kap levegő után: ha nem tévedek, a nagyapámat kérdezi ő. Kicsit elvesztem angolos hidegvérem: „Hölgyem, én nem akarok a Maga értelmi szintjére..., well... *megjegyzést tenni*, de mondja, kérem, ha komoly a kérdése, mit keresek én még itt?” – Tehát először akkurátusan megkeresi a kákán a csomót („nem egyenes”), kiteszi elé a tiltó táblát, majd megkérdezi, hogy Tarhányi Oszkár János Ödön Soma Huba a nagyapám-e. Nem mertem mondani, hogy de, kislánykorában még az volt, *a nagyapám*, de aztán lassan-lassan derekatlan, egyenetlen, távoli, zordonbordon rokon lett belőle, majd új nevet választott magának: a Vorazlicki Klára Nóra Annamária Olgát (de persze otthon mi csak Kuksinak szoktuk becézni).

Az arcom, „e folyton előmerészkedő, gazdátlan tárgy” (Kertész Imre) nyilván árulkodott (beszélni fogok vele!), ez kínos. Mondja nekem a hölgy, félre ne értsem őt, fő a kérelem és a kutatás, ő ezt jól tudja, de szemé-

lyiségi jogok is vannak a világon. *Yes, indeed.* Kérdi, Tarhányi Oszkár János Ödön Soma Hubának vannak-e gyerekei? Mondom, ne haragudjon, ez most talán irrelevant, azt szeretném tudni, mit csinált ez az ember, egy felmenőm – névvel, arccal, hús-vér alakjában, az ún. valóságban, 1944-ben, Budapesten, Raoul Wallenberg társaságában és azon kívül. Azt mondja, ez meg nekik irrelevant, nekik a személyiségi jogok az elsőrendűek. Mondom, meg vagyok lepve. Nem lehet, hogy akik ezt a szétbátolt, nagyon finoman szólva is nem eléggé átgondolt törvényt meghozták, azok a feltételezhető bűnösök jogait jobban óhajtják védeni, mint az áldozatokéit, az egyenes ágiakéit vagy a nagyon görbe betekintőkéit?

Hogy ez már nem órá tartozik, és nyugodjak meg, más törvények is ilyenek, a betekintési kérelmet susogó papírt visszaadja, és legyen nagyon szép a hétvégém.

Itt jöttem el. Az Oktogonig kipróbáltam magamon, mire képes a magyar nyelv átkozódásban. Meglepően

útjára? Egyetlen bábaasszony emléke nem ismert e gyakorlatról, ahogy a magyar kiskatonák sem, akik a kassai állomáson fölkapaszkodtak a vagonokba, s az utasok (egykori) magyarságára hivatkozva, vagy csak ivóvízért cserébe, elkérték értékeiket. (Ez a magyarságtól való búcsú-leitmotiv szerepel minden irodalmi feldolgozásban Ember Máriától Kertész Imréig, vagy megannyi családnak átadott memoárkönyvben.) Mintha csak áldozatok népével (a zsidókkal, zsidónak minősülőkkel) esett volna meg mindaz, amit a magyar zsidók Nobel- és Oscar-díjig emelkedően megörökítettek tapasztalatukról.

A hermetikusan elzáródott-fojtott elkövetői „kollektív emlékezet” páncélján ütött át a Pokorni Zoltán szeméből kibuggyant könny. Ami több, mint a bármilyen szépen, vagy pontosan, sőt, igazul kimondott szó. Erre a legjobb példa – vajon alakját, történetét nem az Örökkévaló küldte tanulságul? – éppen maga Pokorni Zoltán. A történelmi léptékekkel is cselekvő politikus. Jellemzően megdöbbenő, hogy a vele kapcsolatos friss diskurzus nem emlékezik a holokauszttal kapcsolatos Parlamentben elmondott, a mostaninál bátrabb, fundamentálisabb szavaira, különben nem kószolhatnák az újdonság erejével. Lehet, erről csak közvetetten tehetnek, de ez valóban az „elit” – ha a médiumok irányítása hozzájuk tartozik – szakmai és erkölcsi bűne. Amely pártpolitikai-hatalmi alapon iktatta ki az egész magyar társadalom közdiskurzusát a rendszerváltás korában (1988–2018) az úgynevezett „oldalaktól” függetlenül. Hadd idézzem fel – a la copy paste –, hogyan bukkantam Pokorni Zoltán szavaira, „véletlenül”, pedig nem népbírói poros akták közül kellett kikotoranom. (Korántsem „véletlenül”, éppen akkor is György Péter ellenében. Akkor egy riportban interjúalanyként a Fideszt vádolta a Holokauszt Múzeum Páva

utcába sinkófálásáért. Valaczkay Gabriella: „Messze van-e Cegléd Auschwitztól?” Népszabadság, 2012. augusztus 26.)

„György Péter emlékezet-eltérítése még »az igazat mondd, ne csak a valódit« szintjén sem hajazza a valóságot. Ugyanis a ma is aktív Fidesz-politikus, Pokorni Zoltán 2001-ben felvette a hivatalos állami emlékünnepek sorába a Holokauszt Emléknapot (az év április 16. napját, az első Auschwitz-váróterem-gettó – az ungvári – föllátása napját). Azaz: hiteles dátummal szakralizálta a magyar holokauszt emlékét – ami az e napon tartott Élet Menete rendezvénnyel spontán hagyományra szerveült. Szakminiszterként bevezette a középiskolákban a kötelező holokauszt-oktatást. Eredményessége hogy maga után kívánni valót, de intézményi lehetőséget nyújt a benne megfogalmazott cél betöltésére. E keretben minden évben középiskolai tanárok egy csoportja a Jad Vasem kéthetes történelmi és módszertani tanfolyamán vesz részt.”

Érdemes felidézni Pokorni 2003. április 16-án, az első Holokauszt Emléknapon mondott beszédét a Parlamentben – annál is inkább, mert ma valóságos gyógyírként hat, ahhoz képest, hogy frissen munkába állt, szimpatikus gesztusokkal indító államelnökünk – igencsak szakrális helyen: Jeruzsálemben – a magyar állam és társadalom szerepét a holokausztban – tétlen, „nem megvédő” (ki ellen? – K. J.) (már akkor is Áder János – K. J.) nézőként pozícionálta – ellentétben a tapasztalattal és emlékekkel, mely e szerepet az „elkövetői” oldalon tudja.

„Április 16-át jelöltük ki erre a napra, mert ezen a napon állították föl 1944-ben, az akkori Magyarországi területén, Kárpátalján az első gettót. Nem egy távoli kisváros a világtörténelem zugába számúzva, nem mások

sok idióma eszembe jutott. A máramarosi öreg medve húzzon téged a, etc. Nem vagyok dühös, hanem tehetetlen, azt is tudom, hogy az emberek jó része semmilyen okból, soha nem fogja fölkeresni a Történeti Hivatalt. Minek idegesítenéd magad fölöslegesen. De hogy akik tényleg mindenre kiterjedő, tiszta kíváncsiságból fölkeresik majd, jobbára kényszerűen elintézetlen ügyek utáni már-már kötelező, kifejezetten rossz szájjal kell, hogy eljöjjenek, abban biztos vagyok. Ahogy abban is, hogy az a hölgy, akinek öt percen át kellemetlensége volt miattam, mert érveimet viszonylag értelmesnek találhatta, de hivatalból nem akceptálhatta azokat, nem tehet semmiről. Nem tehet, természetesen, egy alapvetően elhibázott, átgondolatlan, „a múlt teljes megismerését” egyáltalán nem szolgáló törvényi szabályozásról. „Félre ne értsen, én nem haragszom Magára” – mondtam még, részben az igazságnak megfelelően, részben teljesen fölöslegesen. Sikerült az ásító nagy semmiről beszélgetni egy idegen, részvétlen emberrel, akit az én történetem

nem fog gazdagítani, hozzon elém a hivatal és múlt bármit is. Pici irritáció maradok számára, melyet nem tudok munkára fogni (ahogy ő sem), ez zavar. Az Oktogonon már egy átlag magyar szürke marha ballagott.

SZOMORÚ KONKLÚZIÓ I:

Ha a közvetlen őseid makulátlanok, hogy úgy mondjam, mind emberileg, mind szakmailag, mind történelmileg, mind politikailag, mind erotikusan (mi van még), akkor nagyon örülj, sőt, nyugodtan légy majdnem teljesen boldog. De ha, feltéve, de meg nem engedve, majdnem mindenki más följobb, *srege*n, kicsit fölfele kell bámulnod, a családfádon – mondjuk – véreskezű gyilkos volt és / vagy virtigli antiszemita (a nagyapád bátyja, anyád nagybátyja, nagymamád öccse etc.), akkor sem nézheted meg a rájuk vonatkozó hálózati jelentéseket, mert nem vagy egyenes ági leszármazottjuk. Ha senkijük nem

ügye a holokauszt, hanem a magyar nemzeti történelem része. Akiket megöltek, magyar emberek voltak. És akik ebben a munkában segédkeztek, nem kevesen, szintén magyarok voltak. Ahogyan egy felnőtt ember, úgy egy felnőtt nép is őszintén szembe kell hogy tudjon nézni a saját hibáival, sőt, bűneivel, ahogyan büszke lehet a saját erényeire és dicsőségére is. Ettől leszünk felnőttek. Azt gondolom, Magyarország ebből a szempontból felnőtt. Nem azért alkottuk meg, vagy nem azért javasoltuk a holokauszt emléknapiját, hogy büntudatot keltsünk a felnövekvő fiatal generációkban, hanem azért, hogy felelősségérzetet. Nincs más reményünk; a technika semmilyen újdonsága, fejleménye nem óv meg bennünket attól, hogy holokauszt vagy ahhoz hasonló népirtás előforduljon. Nincs más reményünk, csak az, ha minden egyes felnövekvő generációban és a saját lelkünkben újraépítjük az egyéni felelősségtudatot és tartást. Ehhez kívánok magunknak, önöknek néhány másodpercnyi csendet. Ahogyan széderezte az apák parancsa: »Beszélj el fiadnak!«, úgy tegyük ezt meg mi is ezen a héten, a holokauszt emléknapiján. Kérem, hogy a fölszólalás után ne tapsoljanak, használják ki azt a néhány másodpercet, ki-ki, hogy végiggondolják saját személyes teendőiket, felelősségüket ebben az ügyben.»

„A holokauszt-emléknap csak részben arra való, hogy tiszteljen az áldozatok előtt. Nagyobb részben, talán én személy szerint ezt tartom a fontosabbnak, arra való, hogy a saját gyerekeinkben, minden egyes felnövekvő korosztályban fölépítse, újraépítse azt a gátat, erkölcsi tartást, ami ahhoz kell, hogy ellenálljon a gonosznak [...] ez véd meg minket a következő évtizedekben, semmi más” – nyilatkozta egy évvel később Pokorni a Napkelésben.

A közelmúlt történelme – mindig ez a leghomályosabb – felidézése mellett hadd említsek meg egy jelenhez fűződő megvilágítást. Hozzászólásom írása közben a Google keresőprogramban ellenőrzöm rendszeresen az emlékezetemet, amely természeténél fogva végzi a maga tényektől elmozdító emlékmunkáját. E műveletnek nemcsak az az előnye, hogy nem hagy elvonatkoztatni a tényektől, hanem más tényeket és összefüggéseket is felkínál. Pokorni beszédére is így találtam. (Amire nem emlékeztem, csak arra, hogy szerepe volt a holokauszt-oktatás bevezetésében.) Lényeges társadalomtörténeti adalék, hogy a számomra oly üdítően azonosulásra készítő idézetekre nem baloldali és liberális médiumokban – politikai és kulturális erőterekben –, de a legszélsőségesebb jobboldali fórumokon bukkantam: „2003. április 16-i beszéd Pokornitól, amelyet a Parlamentben mondott el, azon a napon, amelyen mindannyiunknak emlékeznünk kell – és Pokorniék törvénnyel köteleztek is erre minket – az áldozatokra. Természetesen nem a sok száz-ezer magyar honvédre, akik meghaltak az I. vagy a II. világháború harcterein. Nem, nekünk a zsidókra kell emlékeznünk ezen a napon.” Ezekkel az idézetekkel azt dörgölték a Fidesz orra alá, hogy miért vesztette el 2002-ben a választásokat. Ha a párthoz kötődő holokauszt-emlékezettel kapcsolatos tevékenység miatt egyetlen szavazó is eltántorodott a Fidesztől az igen kevés szavazattal elvesztett választásokon, ezt a maga helyi értékén kell kezelni. („Kitörölhetetlen rádióhullám az éterben.” Múlt és jövő, 2012/3, de rövidebb változata a Népszabadságban is megjelent.)

Vajon azokat a 2003-ban elmondott, általam 2012-ben felfedezett, s rám komoly hatást gyakorló szavait befolyásolta-e a minapi – 2019-es leleplezés háttér-,

él már, akkor pedig a Hivatal mindörökre megőrzi az ő titkait, függetlenül attól, hogy mire vagy kíváncsi (*min-denre*) és mennyire vagy kíváncsi (*nagyon*).

Vagyis olyanok a jelenlegi törvények, hogy megismerheted a múltad, családtörténeted, csak rendkívül korlátozottan. Annyira korlátozottan, hogy *a végén semmi sem marad neked*. Illetve azt igen, minden további nélkül megismerheted: amit már eleve is tudtál (családi szájhagyomány újra meg újra ellenőrzése, nem problémátlan), de ezért egyetlen papírt sem érdemes kitöltened. Hiszen éppen ott izgalmas igazán a dolog, ahol már a szüleid sem tudnak segíteni, mert nem is tudhatnak, vagy hiteles papírt keresel, vagy több mint egy tanút, vagy Bibó Istvánt, Radnóti Miklóst, Fejtő Ferencet, Kertész Imrét, Fenyő Miksát, Márai Sándort, Nádas Pétert olvasol. Ők jutottak most eszedbe, mások is vannak persze, tudod.

SZOMORÚ KONKLÚZIÓ II:

A történelmet és igazságot orálisan is, textuálisan is megcicerelő sehonnaik vagytok, ti, akik e törvényeket megszővegeztétek, benyújtottátok, majd megszavaztátok és elfogadtátok. A teljes igazság elolvasását, megismerését, befogadását, áldásos hatásának a magyar közösségre gyakorolt gyógyító, rekreáló erejét éppen e törvények akadályozzák. Ha így van, két feltételezés lehetséges: (1) Cinikus, álszent, egyben gyáva emberek vagytok, és kétségtelenül a rossz szolgálatába szegődtek, ti, akiknek bármilyen közötök van e törvényekhez. (2) Amennyiben nem látjátok e törvények következményeit *a magyar közjó* állapotára, akkor ti dilettáns, jogász-kodó, írni-olvasni alig tudó emberekként írtatok törvényeket. Állampolgárként is így látom, meg a történeti stúdiumok, bizonyos családtörténeti szálak, mindenfajta mesélés iránti kíváncsiságom és a magyar emlékezetközösség iránti tisztelem okán is.

vagy akár tudatalatti ismerete? sejtése? – horgadt fel bennem Rab László szociográfiáját olvasva.

S most a könnyek mediatizálása során: vajon csak a könny, a brutális örökség szelencéinek személyre szabott fölnyitása fakaszthatja fel ama végzetesen elmaradt gyász munka lehetőségét? Amelyet nem lehetett hitelesen elvégezni, amikor a holokauszt elkövetői és áldozatai közöttünk éltek. Hiszen a kibeszélés megszabadít a traumától, de nem a társadalom „kollektív emlékezet” hiányából fakadó traumától, amelynek többségi közössége nem beszélte ki betegségét. És ezért nem kaphat feloldást. Sem gyógyulást.

Nem voltam még nem zsidó, de írói mesterségem kötelez a mások helyzetébe való beleélésre. „Ne kívánd azt felebarátodnak, amit magadnak nem kívánsz” – ez a judaizmus alaptétele és igazsága. Én szívesebben pusztulnék el – az Ernst Nolte szerint amúgy is humánus – gázkamrában, vagy akár Pokorni József kezei között, mint hogy egy Pokorni József kínzó örökségétől próbáljak megszabadulni nap mint nap.

S akkor hogyan kívánhatom ezt a szembesülést társadalmi szinten? Társadalom-társaimtól, akiknek nemcsak gyilkos örökséget kell cipelniük, de még olyat is, amiért az eredeti elkövetők, szüleik, nagyszüleik nemzedéke nem vállalta az elszámolást. A felelősséget értük utódaira hagyta.

A Pokornik három nemzedékének sors(talanság)la ezért rám is nehezedik. A megkövetés-megbékélés hiányától ellehetetlenült magyar zsidó jövőt is egzisztenciálisan sújtja. (A polkorrekt – „magyarok magyarokat” – szereplőket azonosíthatatlanná oldó mantra csapdáját kikerülve.)

Az eddig világosnak tetsző elvárásaimat, amiért vagy

harminc éve szólok – szembenézés, közös gyász munka, megbékélés –, ez az érzelmi kitörés alapjaiból forgatja ki. Ugyanis a történelemkönyvekből ismert valóság-valóság ezekben a könnyekben más igazságot nyert. Az elveszettekért kiontott tengernyi könnyet ismerem, s nem egyszer az én szememet is megrezegtette – ezt a fajta könnyet azonban eddig nem ismertem, de katarzishoz el nem vezető gyötrelme most megmutatta magát.

S ezért nem kívánhatom egyetlen felebarátomnak sem.

HVG online, 2020. február 1.

*

Elovestam írását, János. Visszakerestem, én egy cédu-lára ezt írtam föl 2020. január 24-én:

kicsi januári pokornizás

Uram, Ön téved. Nincs a világon olyan hely, ahol ne lehetne arról gondolkodni, hogyan lesz gyilkossá az ember. A mentegetés nem használna semmit sem, ebben igaza van. Meg kell érteni, mi történt (egy részét soha nem fogjuk tudni, felfogni főleg nem), fel kell dolgozni, ehhez bátorság kell, állhatatosság és nem könnyekre van szükség, hanem tiszta tekintet. Munkára. Ugyan lehet olyat mondani, hogy „egyek vagyunk a fájdalomban”, szép, megható, retorikus – és hazug. Velejéig hazug. Az áldozatok leszármazottainak fájdalma soha nem lesz ugyanolyan, mint a gyilkosok leszármazottaié. És ez nagyon jól, felszabadítóan, illúziórombolóan van így. Megemlékezésen nem könnyeznie kell a beszélőnek, hanem tisztán beszélnie. Gátlástalanul szabadon. Mert egyet mindenki tud: az ő keze vértelen. A nyelvét azonban meg kell tisztítani, ez alól senki és semmi nem fogja felmenteni.

(Kuroi László e-mailje, 2021. január 11.)